

14. 09. 2016

no. 72, 040, 2014

Ote: Maakuntahallitus 12.09.2016 § 118 Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriön valmistelemasta hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

118 § Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriön valmistelemasta hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta 1

LAUSUNTO OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN VALMISTELEMASTA HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA LAEIKSI LAEKSI YLEISISTÄ KIRJASTOISTA JA OPETUS- JA KULTTUURITOIMEN RAHOITUKSESTA ANNETUN LAIN 2 §:N MUUTTAMISESTA

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt 23.8.2016 saapuneella kirjeellä lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta. Lausunto on pyydetty toimittamaan 23.9.2016 mennessä. Kuntien järjestämiä yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalveluja koskeva laki uudistetaan. Tarkoituksena on, että uusi kirjastolaki tulisi voimaan 1.1.2017.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä on ollut valmistella ehdotus kirjastolain ja siihen liittyvän lainsäädännön uudistamisesta. Ehdotus on jätetty 17.5.2016 opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Kirjastolain uudistamisella edistetään asukkaiden osallisuutta ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista verkottuneessa kansallisyhteiskunnassa sekä turvataan tiedon ja kulttuurin yhdenvertainen saatavuus. Keskeisenä tavoitteena on edistää yhteiskunnallista demokratiakehitystä ja vahvistaa yleisten kirjastojen toimintaedellytyksiä nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä.

Työryhmän ehdotuksen perusteella opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteltu oheinen hallituksen esitysluonnos.

Esityksen pääasiallinen sisältö:

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki yleisistä kirjastoista, joka korvaisi nykyisen kirjastolain. Ehdotettuun lakiin lisättäisiin säännökset määritelmistä, valtion ja kunnan vastuusta, yleisen kirjaston tehtävistä, kirjaston käyttäjän velvollisuudesta sekä lainauskiellosta ja kirjaston käyttökiellosta. Lailla uudistettaisiin lain tavoitetta ja soveltamisalaa, keskus- ja maakuntakirjastoja, maksuttomuutta, käytösääntöjä ja henkilöstöä koskevat säännökset.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi yleisiä kirjastoja koskevasta valtakunnallisesta kirjasto-politiikasta ja sen kehittämisestä. Kunnan tehtävänä olisi yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen. Yleinen kirjasto olisi edelleen perus- ja lähipalvelu.

Nykyisen yleisten kirjastojen keskuskirjaston tehtävät uudistettaisiin. Keskuskirjaston nimi muutettaisiin valtakunnalliseksi keskuskirjastoksi. Uutena koko maan kattavana kehittämisen ja koordinoinnin verkkona kehittämiskirjasto korvaisi nykyisen maakuntakirjaston. Kehittämiskirjastotoiminnalla tuettaisiin yleisten kirjastojen palvelujen tasapuolista saatavuutta.

Yleisen kirjaston maksutonta toimintaa olisi yleisen kirjaston omien aineistojen käyttö, lainaus ja varaaminen sekä ohjaus ja neuvonta. Maksuttomia olisivat edelleen myös valtakunnallisen keskuskirjaston ja kehittämiskirjastojen yleisille kirjastoille antamat kaukopalvelut. Maksuja kunta voisi periä muista kuin maksuttomista palveluista, esimerkiksi myöhässä palautetusta aineistosta.

Laissa säädettäisiin yleisen kirjaston käyttäjän velvollisuuksista sekä lainauskiellosta ja kirjaston käyttökiellosta. Käytösääntöjä koskeva säännös uudistettaisiin.

Digitaalisia teknologioita hyödynnetään entistä paremmin kirjastojen toiminnassa ja palvelujen tuottamisessa.

Yleisen kirjaston henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia uudistettaisiin siten, että asiantuntijatehtävissä toimivalta edellytettäisiin pääsääntöisesti soveltuvaa korkeakoulututkintoa. Kunnan kirjastolaitosta johtavalta vaadittaisiin virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johtamistaito ja hyvä perehtyneisyys yleisten kirjastojen tehtäviin ja toimintaan.

Lisäksi ehdotetaan, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin tehdään teknisiä yleisiä kirjastoja koskeviin säännöksiin liittyviä muutoksia.

Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on uudistaa yleisiä kirjastoja koskeva lainsäädäntö vastaamaan yleisten kirjastojen toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia ja voimassa olevan perustuslain säännöksiä. Esityksen tavoitteena on myös vahvistaa yleisten kirjastojen toimintaedellytyksiä sekä edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja elinikäistä oppimista. Tarkoituksena on, että yleinen kirjasto olisi jokaisen saavutettavissa ja jokaiselle avoin paikka ja tila, joka sekä tarjoaisi pääsyn monipuoliseen tietoon ja kulttuurisisältöihin että tukisi yksilöiden ja yhteisöjen toimimista kansalaisyhteiskunnassa.

Keskeisiä ehdotuksia

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaisi yleisiä kirjastoja koskevasta valtakunnallisesta kirjasto-politiikasta ja sen kehittamisestä. Kunnan tehtävänä olisi puolestaan yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen. Yleinen kirjasto olisi edelleen perus- ja lähipalvelu.

Keskuskirjaston tehtävät uudistettaisiin. Nimi muutettaisiin valtakunnalliseksi keskuskirjastoksi. Toiminta-alueena olisi koko maa. Tarkoituksena on, että Helsingin kaupunginkirjasto jatkaisi valtakunnallisena keskuskirjastona.

Uutena koko maan kattavana kehittämisen ja koordinoinnin verkkona kehittämiskirjasto korvaisi nykyisen maakuntakirjaston. Kehittämiskirjaston tehtävänä olisi tukea toimialueensa yleisten kirjastojen toimintaa ja yhteistyötä sekä edistää toimialueensa yleisten kirjastojen henkilöstön osaamisen ylläpitämistä ja kehittämistä. Kehittämiskirjastoja olisi yhteensä enintään kaksitoista.

Maksuttomuutta koskevaa säännöstä selvennettäisiin. Yleisen kirjaston maksutonta toimintaa olisi yleisen kirjaston omien aineistojen käyttö, lainaus ja varaaminen sekä ohjaus ja neuvonta. Maksuttomia olisivat edelleen myös valtakunnallisen keskuskirjaston ja kehittämiskirjastojen yleisille kirjastoille antamat kaukopalvelut. Maksuja kunta voisi periä muista kuin maksuttomista palveluista, esimerkiksi myöhässä palautetuista aineistoista. Maksun tulisi olla kohtuullinen, enintään suoritteiden omakustannusarvon suuruinen.

Esityksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei arvioida olevan valtiontaloudellisia vaikutuksia. Esitys on toteutettavissa vuosien 2017–2020 kehyspäätöksessä yleisille kirjastoille osoitettujen määrärahojen puitteissa.

Esitys ei lisäisi uusia rahoitettavia tehtäviä kunnille eikä esityksellä ole vaikutuksien kuntien talouteen. Esitys on toteutettavissa nykyisten määrärahojen puitteissa. Vuonna 2014 yleisten kirjastojen käyttökustannukset ovat olleet 342 miljoonaa euroa. Kuntien peruspalvelujen valtionosuuden valtionosuusprosentti on vuonna 2016 ollut 25,47 prosenttia. Valtio on noin neljänneksellä osallistunut yleisten kirjastojen toiminnan tukemiseen.

Esityksessä ehdotetaan voimassa olevan kirjastolain maksuttomuutta koskevaa 5 §:ää selvennettäväksi siten, että yleisen kirjaston omien aineistojen käytön lisäksi lainaus, varaaminen, ohjaus ja neuvonta olisivat maksuttomia. Maksuttomia olisivat nykyiseen tapaan myös valta-kunnallisen keskuskirjaston ja kehittämiskirjastojen yleisille kirjastoille antamat kaukopalvelut.

Kunta voisi periä myöhässä palautetuista aineistoista, varatun aineiston noutamatta jättämisestä ja muista kuin maksuttomista suoritteista kohtuullisen, enintään suoritteen omakustannusarvoa vastaavan maksun. Yleisten kirjastojen tulot vuonna 2014 olivat yhteensä 28 miljoonaa euroa. Tuloista valtionavustuksia ja muita tukia, myyntituloja muilta kunnilta ja toimijoilta sekä työllistämistukia oli yhteensä noin 19 miljoonaa euroa. Varsinaisia yleisen kirjaston perimiä maksuja ja muita tuloja oli puolestaan yhteensä noin yhdeksän miljoonaa euroa. Merkittävä osa maksuista ja muista tuloista kertyi myöhästymismaksuista. Osa kunnista on nykyisin perinyt myös maksun aineiston varaamisesta. Varausmaksujen osuus yleisten kirjastojen maksuista ja muista tuloista on viime vuosina pienentynyt, ja varausmaksujen osuus yleisten kirjastojen tulojen kokonaisuudesta on vähäinen.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksellä ei ole vaikutuksia valtion tai kunnan viranomaisten toimintaan.

Kunnat puolestaan vastaisivat yleisen kirjaston toiminnan järjestämisestä, kuten nykyisinkin.

Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia koskevat muutokset lisäisivät pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman mukaisesti kunnan toimintavapautta ja keventäisivät henkilöstörakennetta koskevia velvoitteita.

Maakuntakirjastotoiminnan uudistaminen tarkoittaisi, että osittain vanhentuneet maakuntakirjastotehtävät korvattaisiin koko maan kattavilla kehittämiskirjastotehtävillä. Kehittämistehtävien uudelleen järjestely mahdollistaisi muun muassa nykyistä paremmin keskeisten kansallisten hankkeiden tasavertaisen toteuttamisen. On arvioitavissa, että kehittämiskirjastoilla olisi jatkossa myös paremmat voimavarat kehittämis- ja koordinaatiotoimintaan.

Lausunnolla oleva esitysluonnos aineistoineen on luettavissa ympäristöministeriön internet-sivuilta:

http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/vireilla_kirjastot/kirjastolaki/index.html?lang=fi

LIITE: Liite 1. Hallituksen esitysluonnos laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Päätösesitys. Maakuntajohtaja Halme:

Maakuntahallitus päättää

esittää lausuntonaan hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleisistä kirjastoista ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta seuraavaa:

Kirjastojen toimintaympäristöissä ja Suomen väestörakenteessa on viime vuosina tapahtunut ja tapahtuu edelleen merkittäviä muutoksia. Näin ollen rakenteita ja toimintaa on tarpeen uudistaa tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi.

Valtakunnallisen keskuskirjaston tulee tukea yleisten kirjastojen toimintaa ja palveluja sekä mahdollisuuksia kehittää toimintaansa ja toteuttaa yhteistyöhankkeita.

Kehittämiskirjastojen merkitys alueellisena osaamisen, kulttuurin ja yhteistyön luojana sekä vahvistajana on tärkeä. Kehittämisrahoituksen jatkuminen tulevaisuudessa tulee varmistaa. Valtion tulee lisäksi taata riittävät lisäresurssit suunniteltujen toimintojen toteuttamiseksi.

Kirjaston henkilöstön osalta tulee varmistaa hyvä perehtyneisyys kirjastoalaan kunkin kirjaston osalta.

Digitaalisia teknologioita tulee käyttää kirjastoissa paitsi kirjastojen toiminnassa ja palvelujen tuottamisessa myös alueellisten erojen tasaajana. Tulee varmistaa pienten keskusten mukanaolo ja pääsy kirjastojen palveluihin tasapuolisesti.

Nyt esitetyt toimet ovat oikeansuuntaisia. Tulee kuitenkin varmistaa riittävät resurssit kirjastojen toiminnan varmistamiseksi ja suunniteltujen tehtävien toteuttamiseksi myös valtion tuella.

Päätös. Päätösesitys hyväksyttiin.

Lisätietoja: Yhteyspäällikkö Elina Suojanen, p. 050 547 6171
elina.suojanen@pirkanmaa.fi